

Insectenmonitoring gemeente Heemskerk 2024

Insectenmonitoring gemeente Heemskerk 2024

Tekst

Koen Verhoogt

Met medewerking van

Wouter Oe

Rapportnummer

VS2024.034

Projectnummer

P-2023.006

Productie

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
T 0317 46 73 46
E info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Opdrachtgever

Gemeente Heemskerk, Rob Kaandorp

Deze publicatie kan worden geciteerd als

Verhoogt, K. & Oe, W. (2024). Insectenmonitoring gemeente Heemskerk 2024. Rapport VS2024.034, De Vlinderstichting, Wageningen.

Trefwoorden

Monitoring, Insecten, Bestuivers, Openbaar groen, Beheer

November, 2024

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van De Vlinderstichting, noch mag het zonder een dergelijke toestemming gebruikt worden voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Inhoud

Inhoud	3
Inleiding.....	4
Methode.....	4
Resultaten	5
Discussie	8

Inleiding

De insecten diversiteit gaat hard achteruit. Uit een onderzoek in 2017 van de Radboud universiteit in samenwerking met Engelse en Duitse wetenschappers werd vastgesteld dat de insectenbiomassa met 75 procent gedaald is in 27 jaar (Hallmann, 2017). Uit de meetnet data van De Vlinderstichting zijn de vlinders in Nederland tussen 1992 en 2018 afgenomen met 40%.

Een belangrijke reden van deze achteruitgang van insecten is het verdwijnen van leefgebied. In Nederland heeft elke vierkante meter een eindbestemming, en natuur is daar een steeds kleiner onderdeel van geworden. Waar wel groen is, is de kwaliteit van de natuur vaak te laag voor soorten om van te leven. Het inzetten van het juiste groenbeheer op openbaar groen is daarom van belang. Op deze manier kan deze groene infrastructuur ook dienen als een verblijf of rustplaats voor veel verschillende soorten.

Bij de Gemeente Heemskerk is het inzetten van het juiste groenbeheer voor openbaar groen een belangrijk speerpunt. Het verhogen van de biodiversiteit is daarbij een belangrijke drijfveer. Met deze reden heeft de gemeenten De Vlinderstichting ingeschakeld om een onderzoek uit te voeren waarbij de diversiteit aan bloembezoekende insecten en nectarplanten in relatie tot groentypen wordt geanalyseerd. Dit rapport betreft de tussentijdse rapportage van de waarnemingen van 2024.

Figuur 1 Monitoringslocatie Ecoflora 2, juni 2024. Foto: Wouter Oe

Methode

De Vlinderstichting is in 2020 gestart met een eenvoudige insectenmonitoring in het openbaar groen van de gemeente Heemskerk. Op verschillende locaties is voor de groentypen gazon, ruw gras en natuurvriendelijke oevers geïventariseerd welke bloembezoekende insecten aanwezig zijn. In 2023 is de aanpak licht gewijzigd. De groentypen ecoflora, natuurvriendelijke oever, ruw gras en schapenbegrazing zijn meegenomen in de monitoring. Dit betekent dat gazons niet langer gemonitord worden en dat er twee groentypen zijn toegevoegd: ecoflora en schapenbegrazing. Verder zijn er een aantal locaties die eerder gemonitord zijn afgefallen of gewijzigd van groentype. Alle wijzigingen zijn samengevat in Tabel 1.

Tabel 1 Locatiedetails van de monitoringstransecten in de gemeente Heemskerk

Nummer	Beheerobject	Locatie 2023 - 2026	Toelichting
G01	Gazon	Reynoutlaan	Vervalt per 2023
G02	Gazon	De Baandert Zuid	Vervalt per 2023
G03	Gazon	Mozartstraat	Vervalt per 2023
G04	Gazon	Zaalberglaan	Vervalt per 2023
R01	Ruw gras	Luxemburglaan	Nieuwe locatie per 2023
R02	Ruw gras	Debora Bakelaan	Nieuwe locatie per 2023
R03	Ruw gras	Karshoffstraat Oost	blijft gelijk
R04	Ruw gras	Stroomwal	Nieuwe locatie per 2023
N01	Natuurvriendelijke oevers	Schilp Acker West	blijft gelijk
N02	Natuurvriendelijke oevers	Schilp Acker Oost	blijft gelijk
N03	Natuurvriendelijke oevers	Simon van Haerlemstraat	Was De Baandert Zuid (nieuw per 2023)
N04	Natuurvriendelijke oevers	De Baandert Noord	blijft gelijk
E01	ECOflora	Water Acker	Was Ruw gras
E02	ECOflora	Rosa Manussingel Noord	Was Ruw gras
E03	ECOflora	Kasteeltuyn Assumburg	Nieuwe locatie per 2023
E04	ECOflora	De Watertuinen (N197) West	Nieuwe locatie per 2023
S01	Schapenbegrazing	Zuidermaatweg (struinnatuur)	Nieuwe locatie per 2023
S02	Schapenbegrazing	De Watertuinen (N197) Oost	Nieuwe locatie per 2023
S03	Schapenbegrazing	De Vlaskamp	Nieuwe locatie per 2023
S04	Schapenbegrazing	Kop van de Baandert	Nieuwe locatie per 2023

Per groentype zijn vier verschillende locaties geselecteerd waarop de metingen plaatsvinden, in totaal dus zestien locaties in de gemeente Heemskerk (Figuur 2). De 10 nieuwe transectlocaties zijn in mei 2023 ingemeten. Op elke locatie is het aantal wilde bijen, dagvlinders en zweefvliegen per soort bepaald, in een transect van 100m lengte en 5 meter breedte. Deze transecten zijn in rustige pas bewandeld tijdens goede weercondities door een expert van De Vlinderstichting (conform de richtlijnen voor het meetnet vlinders van De Vlinderstichting en het CBS). Dit gebeurde in drie ronden in eind april, juni en augustus. Alle binnen een transect aanwezige dagvlinders, bijen en zweefvliegen zijn genoteerd. Om een koppeling te kunnen maken met de aanwezige bloemrijkdom tijdens het moment van monitoren is per telling ook het aantal bloemen per plantensoort bepaald. Dit gebeurde door middel van een aantalschatting van het aantal bloemen van kruidachtige planten (grassen worden buiten beschouwing gelaten) in categorieën van 1-5 (waarbij categorie 1: 1-5 bloemen is en categorie 5 >100 bloemen).

De bezoekdata in 2024 waren 29 april, 6 juni, en 19 augustus.

Resultaten

In totaal zijn er 335 bloembezoekende insecten van 63 verschillende soorten waargenomen. Het betreft 119 bijen van 22 soorten, 19 dagvlinders van 7 soorten en 197 zweefvliegen van 34 soorten.

Tabel 2 Overzicht van de gevonden bestuivers, verdeelt over de vier verschillende groentypen

Soort	Groep	Ecoflora	Natuurvriendelijke oever	Ruw gras	Schape-nbegrazing	Totaal
goudpootzandbij	bijen		1			1
grasbij	bijen	1			1	2
roodgatje	bijen		1			1
gewone dwergzandbij	bijen	1				1
viltvlekzandbij	bijen		1	1		2
gewone franjegroefbij	bijen	1		1		2
pluimvoetbij	bijen	3				3
honingbij	bijen	5	4	9		18
gewone koekoekshommel	bijen			1		1
tuinhommel	bijen	1		2		3
boomhommel	bijen			4		4
steenhommel	bijen	1	1		1	3
akkerhommel	bijen	6	18	10		34
weidehommel	bijen	1		3		4
aardhommel-groep	bijen	9	13	10		32
grote koekoekshommel	bijen		1			1
gewone maskerbij	bijen	1				1
gewone smaragdgroefbij	bijen				1	1
kleigroefbij	bijen			1		1
tuinbladsnijder	bijen	1				1
grote bladsnijder	bijen		2			2
gewone dubbeltand	bijen	1				1
hooibeestje	dagvlinders			1		1
bruin zandoogje	dagvlinders		1			1
bont zandoogje	dagvlinders	2		1		3
groot koolwitje	dagvlinders	1	1			2
klein koolwitje	dagvlinders	3	3		3	9
icarusblauwtje	dagvlinders				1	1
atalanta	dagvlinders				2	2
gewoon weidegitje	zweefvliegen	1				1
wollig gitje	zweefvliegen				1	1
kervelgitje	zweefvliegen	1			11	12
donker doflijfje	zweefvliegen	1				1
doflijfje spec	zweefvliegen		1			1
snorzweefvlieg	zweefvliegen	17	12	5	1	35
weidevlekoog	zweefvliegen				1	1
kleine bijvlieg	zweefvliegen			1		1
bosbijvlieg	zweefvliegen	3		2	1	6
hommelbijvlieg	zweefvliegen	2	2	1		5
puntbijvlieg	zweefvliegen	19	5	12	4	40
kegelbijvlieg	zweefvliegen	1				1
blinde bij	zweefvliegen	2	3	3	1	9
terrasjeskommazweefvlieg	zweefvliegen	2	2	4	2	10
gele kommazweefvlieg	zweefvliegen				1	1

grote kommazweefvlieg	zweefvliegen	1			2	3
gewone pendelzweefvlieg	zweefvliegen	10		2	5	17
weidedoflijfje	zweefvliegen	8				8
gewone driehoeksweefvlieg	zweefvliegen	5	7	2	3	17
variabel elfje	zweefvliegen	3		1		4
grote narcisweefvlieg	zweefvliegen			1		1
doodskopzweefvlieg	zweefvliegen	2				2
gewone korsetzweefvlieg	zweefvliegen	1				1
platbek spec	zweefvliegen				1	1
langsprietplatbek spec	zweefvliegen		1			1
micaplatvoetje	zweefvliegen	1				1
gewone snuitvlieg	zweefvliegen				1	1
witte halvemaanweefvlieg	zweefvliegen			1	1	2
kleine langlijf	zweefvliegen	1				1
grote langlijf	zweefvliegen			2	1	3
menuetweefvlieg	zweefvliegen	1		1		2
bessenbandzweefvlieg	zweefvliegen	1		1		2
moeraszweefvlieg	zweefvliegen	3				3
gewone citroenzweefvlieg	zweefvliegen	1	1			2
Aantal insecten		125	81	83	46	335
Aantal soorten insecten		39	21	27	22	63

Uitgelichte soorten

Net als in 2023 is er dit jaar ook weer een exemplaar van de kleigroefbij waargenomen, ditmaal op transect RO2 op 29 april. Hoewel de soort zich langzaam naar het noorden uitbreid, is de vondst in Heemskerk nog steeds opmerkelijk te noemen. Zeker gezien de soort nu op twee opeenvolgende jaren is waargenomen, wat duidt op een populatie. Ook vonden van soorten uit het genus *Nomada* zijn indicatoren voor stabiele populaties. Dit zijn namelijk nestparasieten op andere bijensoorten. Hiervoor hebben ze een stabiele populatie nodig van hun gastheer om te overleven. In 2024 is de gewone dubbeltand waargenomen, een parasiet van het roodgatje. Hoewel de gastheer niet is waargenomen in deze monitoring moet de soort wel een populatie in de buurt hebben om de parasiet te onderhouden. Een laatste soort die eruit springt is de puntbijvlieg, hoewel dit een wijdverspreide soort is door heel Nederland zijn de aantallen van dit jaar wel uitzonderlijk hoog. In vergelijking, in 2023 werden er tijdens deze monitoring 8 exemplaren geteld, dit jaar waren dat er 40. Deze trend lijkt ook door heel Nederland plaats te vinden. Een mogelijke verklaring is de natte en zachte winter. De larve van deze soort leven namelijk in zeer nat rottend plantenmateriaal, iets waar we deze winter geen gebrek aan hadden door de vele regen.

Groentypes

Het Ecoflora type sprong dit jaar eruit zowel qua aantallen als qua soorten bestuivers. In dit groentype werden dit jaar 125 bestuivende insecten gemonitord, verspreid over 39 verschillende soorten. De natuurvriendelijke over en het ruw gras waren vergelijkbaar met 81 exemplaren over 21 soorten en 83 exemplaren over 27 soorten respectievelijk. Het type met schapenbegrazing volgt daarachter met 46 exemplaren verdeelt over 22 soorten.

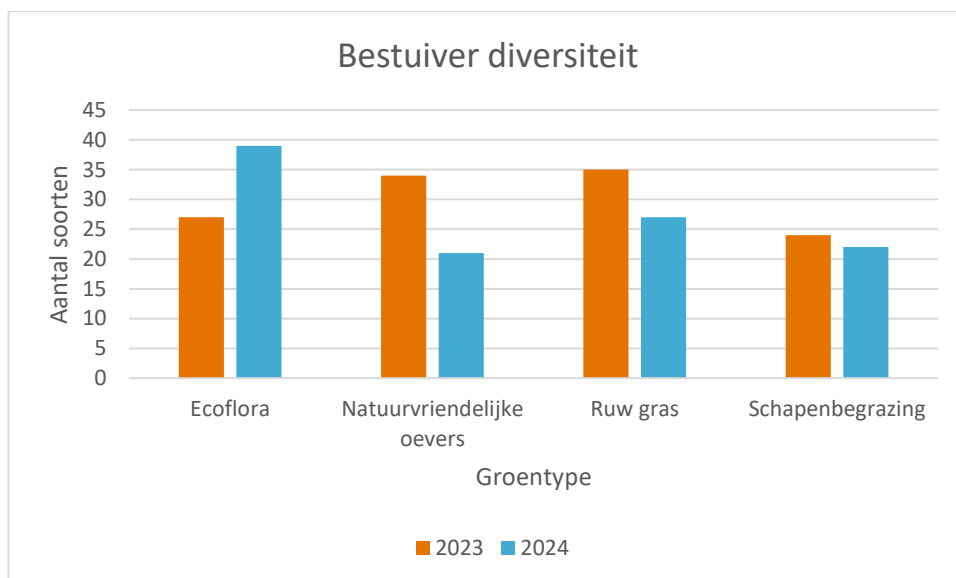
Bloembeschikbaarheid

Tijdens de monitoringrondes zijn er in totaal 126 soorten kruidachtige in bloei aangetroffen (Bijlage 1). De groentype Ecoflora en natuurvriendelijke oevers waren het meest divers (71 en 69 soorten respectievelijk), gevolgd door ruw gras met 63

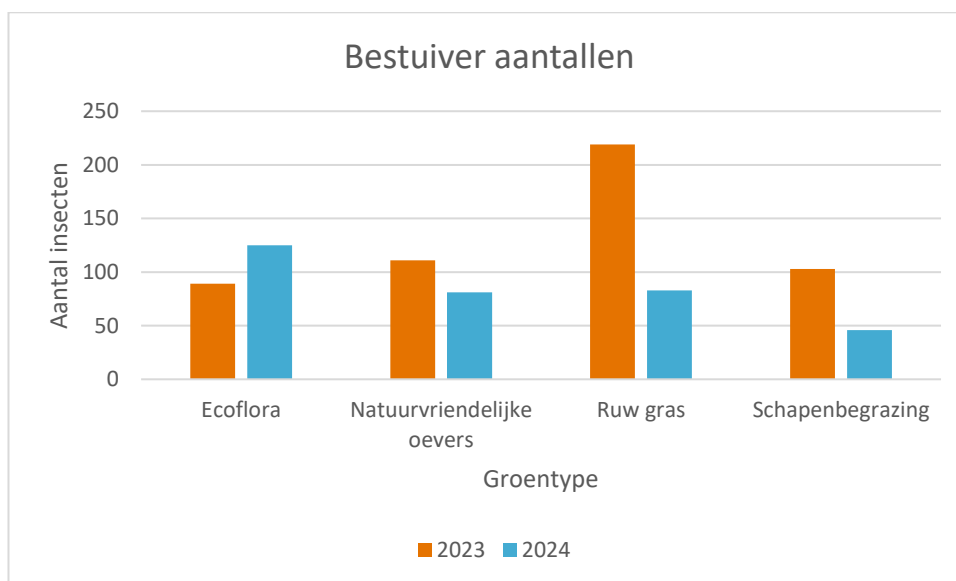
verschillende soorten. De stukken met schapenbegrazing scoren het laagste met 46 soorten bloeiende planten. Het aantal keren dat bloeiende kruiden werden geteld was voor zowel de Ecoflora als natuurvriendelijke oevers het grootst met 132x, gevolgd door ruw gras (113x) en als laatst door schapenbegrazing (83x).

Discussie

De insectenmonitoring in 2024 in de gemeente Heemskerk resulteerde in 335 bestuivende insecten verdeelt over 63 soorten. Doordat de monitoring op dezelfde 16 transecten is uitgevoerd als in 2023 kan er een eerste vergelijk worden gemaakt tussen de twee jaren. Maar als we eerst even inzoomen op het jaar 2024 zien we dat de diversiteit aan bestuivende insecten met 63 soorten vrij hoog ligt, maar dat de aantallen van de individuele soorten, en daarmee het totaal, erg laag liggen. Een paar soorten die daarin uitspringen zijn de dagvlinders zoals het icarusblauwtje en het bruin zandoogje. Dit zijn soorten die normaal in vrij hoge getallen voor kunnen komen in grasvegetatie, maar tijdens deze meetrondes vrijwel ontbraken. Dit is ook in lijn met de landelijke trend voor dit jaar. Ook de steenhommel ontbrak dit jaar grotendeels in de tellingen.

Figuur 2 Vergelijk van de diversiteit van bestuivers

Figuur 3 Vergelijk van de aantallen bestuivers

Wanneer we de resultaten van 2024 gaan vergelijken met het jaar ervoor zien we enkele opvallende verschillen. Waar het groentype Ecoflora vorig jaar nog achterbleef ten opzichte van de groentype Natuurvriendelijke oevers en Ruw gras stijgt deze er dit jaar ruim bovenuit, zowel qua soortendiversiteit als soortenaantallen (Figuur 2 & 3). Ook scoort dit groentype als enige beter dan het jaar ervoor. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de continuïteit in het beheer zich inmiddels laat zien in de diversiteit van de bestuivende insecten. Zowel het Ruw gras als de Natuurvriendelijke oevers scoren aanzienlijk lager in soortenrijkdom en aantallen bestuivers ten opzichte van het jaar ervoor. Zeker die lage aantallen in bestuivende insecten zijn ook terug te zien in het landelijke meetnet. Waarom dit niet terug te zien is in het groentype Ecoflora is niet duidelijk, mogelijk is de toename daar zo groot dat de dip in aantallen is opgevangen. De monitoring van komend jaar moet uitwijzen of de lage aantallen tijdelijk waren, of dat deze trend wordt doorgezet. De aanwezigheid voor het tweede jaar op rij van de kleigroefbij en wespbijen bewijst dat openbaar groen een belangrijke functie heeft, ook voor het faciliteren van schaarse soorten op populatieniveau.

